

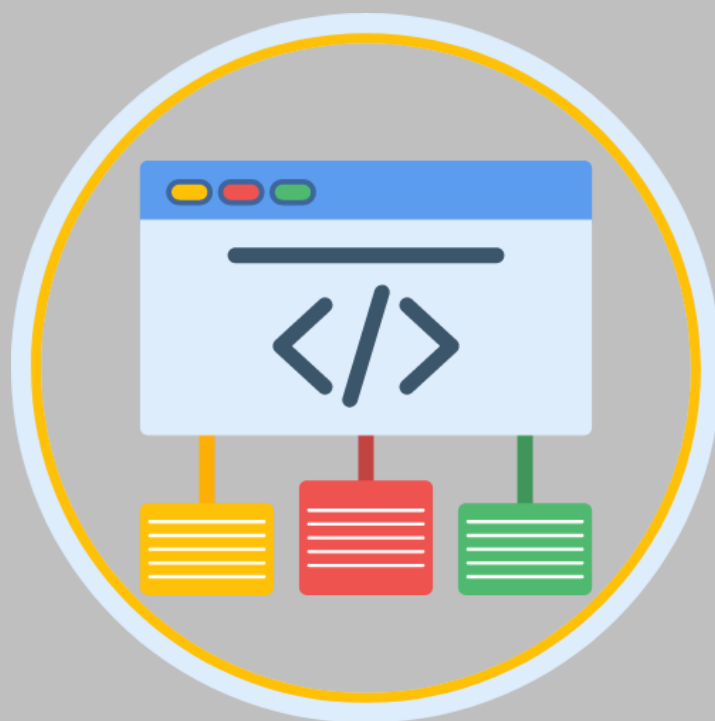
Increasing the Financial Literacy Skills of Senior Citizens

Co-funded by
the European Union

Повишаване на уменията за финансова грамотност на възрастните граждани

**UpSenior: Рамка на компетенциите за
повишаване на уменията за финансова
грамотност на възрастните граждани**

Този проект е подкрепен от Европейската комисия по програма Еразъм+. Тази публикация отразява възгледите само на автора и Комисията не носи отговорност за каквото и да е използване на информацията, съдържаща се в нея.

Прочетете повече з

Increasing the Financial Literacy Skills of Senior Citizens

Съдържание

1.		41.1
	41.2 Цел на рамката на компетентност	5
2.		52.1 Гърция
		6
2.2 Италия		11
2.3 България		18
3.	223.1 Значението на финансовата грамотност	23
		23
3.2 Онлайн плащания		24
3.3 Бюджетиране и финансово управление		25
3.4 Банкови операции и цифрови умения		27
3.5 Пенсионирание		28
3.6 Финансова сигурност		29
4.	305.	31

1. Въведение

1.1 Въведение и предистория

През последните години нараства нуждата от образование и обучение по икономически въпроси, особено за уязвими групи с ограничен достъп до образование. По-специално, възрастното население демонстрира ниско ниво на финансова грамотност, което ги излага на риск от вземане на неразумни финансови решения. На база данните от проведени изследвания се потвърждава тревожния факт, че възрастните хора не владеят финансови концепции като знания за натрупване на лихви, инфлация и диверсификация на риска, които формират основата за вземане на разумни финансови решения.

В този контекст проектът UpSenior: „Повишаване на уменията за финансова грамотност на възрастните граждани“ е Малко партньорство за сътрудничество по Еразъм+ в областта на образованието за възрастни, което включва 3 участващи организации от 3 различни държави (Гърция, Италия, България), работещи заедно за адресирането на трудностите, пред които е изправена социалната група на възрастните хора по отношение на финансовата грамотност.

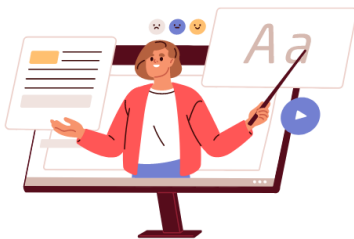
По-конкретно, проектът има за цел да засили уменията за финансова грамотност на възрастните граждани във възрастовата категория 55+. По време на дейностите по проекта възрастните граждани ще придобият знания и практически умения за финансова документация, ще повишат самочувствието си чрез финансово обучение и ще се запознаят с различните такси и национални изисквания. Счита се, че това гарантира тяхната финансова сигурност и ги предпазва от финансовите заплахи в съвременния финансов свят.

1.2 Цел на Рамката на компетентностите

Първият резултат от проекта (A2) има за цел да разработи специална рамка от компетенции за настоящи и бъдещи възрастни граждани, за да развият по-добро ниво на финансова грамотност и следователно ще им позволи да:

- Дефинират основните знания и умения, необходими за справяне с потенциални заплахи, свързани с финансовата сигурност.
- Идентифицират специфични финансови компетенции, необходими за тяхната оптимална функционалност във финансовия свят (онлайн разплащания, банкови операции, начисляване на данъци и др.).

Рамката ще бъде съпоставена със съществуващите съответни национални и европейски инструменти и квалификационни рамки също с оглед на проучване на възможностите за признаване във формалното и неформалното обучение.

Като цяло, този документ има за цел да дефинира необходимия набор от знания, умения и нагласи, необходими, за да се даде възможност на лицата, както и на организациите, да осигурят своята финансова сигурност и да ги защитят от финансови заплахи в съвременния финансов свят. Освен това, всяка от идентифицираните компетенции в рамката ще съответства на обучителните материали за по-нататъшния етап на проекта (A3).

2. Анализ и преглед на ситуацията

Във всяка партньорска държава беше проведено обширно документно проучване, за да се анализират нуждите и предизвикателствата на нискоквалифицираните граждани във възрастовата група 55+, както и на организациите и учителите, които се фокусират върху надграждането на уменията и повишаването на общото ниво на образованието за възрастни.

Резултатите от проучването предоставят ясен хоризонт на необходимостта от рамката за компетентност и инструмента за самооценка на UpSenior, който се състои от набор от идентифицирани области на компетентност (описани от гледна точка на знания, умения и нагласи), считани за основни във финансовата грамотност и образованието за възрастни.

Въз основа на тази рамка партньорството след това ще създаде специални учебни материали за възрастни граждани с ниски финансови умения във възрастовата категория 55+, както и организации и обучители, фокусирани върху повишаване на уменията и повишаване на общото ниво на образование за възрастни.

2.1 Гърция

Финансовата грамотност обхваща знанията, уменията и поведението, от които хората се нуждаят, за да управляват ефективно своите финанси. Това включва разбиране на различни аспекти на личните финанси, включително бюджетиране, спестяване, инвестиране, управление на дълга, планиране на пенсиониране и управление на риска. В Гърция, както и в много други страни, програмите за финансова грамотност имат за цел да предоставят на хората инструменти за вземане на информирани финансови решения, да се ориентират в сложността на финансовата система и да постигнат своите финансови цели. Тези програми също така обхващат теми като разбиране на различни финансови продукти и услуги, определяне и приоритизиране на финансови цели и развиване на способността за вземане на разумни финансови решения.

Въпреки това, когато става въпрос за възрастни граждани, ситуацията с финансовата грамотност е изправена пред няколко предизвикателства. Много възрастни хора може да не са имали достъп до официално финансово образование през младите си години, което може да доведе до ограничени финансови познания. Освен това нарастващата цифровизация на финансовите услуги може да затрудни някои възрастни хора да управляват финансите си в дигитален свят. Икономическите предизвикателства, които Гърция изпитва

наскоро, също се отразиха на пенсионната система, което доведе до намалени пенсионни обезщетения за някои пенсионери.

Липсата на знания за алтернативни източници на доходи или инвестиционни опции може да влоши това финансово напрежение. Някои възрастни граждани може да разчитат на членове на семейството си да управляват финансите си, което потенциално ги прави финансово уязвими, ако не участват активно във вземането на решения или не са наясно с финансовото си положение. Освен това по-възрастните хора може да са по-податливи на финансови измами и експлоатация поради ограничената си финансова грамотност.

Освен това разходите, свързани със здравето, могат да бъдат сериозен проблем за тях, което налага разбиране на възможностите за здравно осигуряване и покритие. Разбирането на основни финансови понятия като бюджетиране, спестяване, инвестиране и управление на дългове са важни понятия за финансова грамотност, които всеки възрастен човек трябва да знае за своята финансова сигурност. Знанието как ефективно да управляват ограничения

си доход след пенсиониране и да вземат информирани финансови решения е жизненоважно. Това знание гарантира, че те могат да се ориентират в сложни финансови ситуации и да избегнат често срещани финансови капани.

Освен това възрастните граждани трябва да бъдат добре информирани за често срещаните измами и схеми за финансова експлоатация, които са насочени специално към по-възрастните хора. Разпознаването на предупредителните знаци и знанието как да се предпазят от измамни дейности са жизненоважни умения. Информираността и бдителността могат да помогнат на възрастните хора да защитят финансовите си активи и да избегнат да станат жертва на финансова експлоатация. Тъй като Гърция е изправена пред икономически предизвикателства, пенсионните системи бяха засегнати, което доведе до

намалени пенсионни обезщетения за някои пенсионери. Следователно познаването на пенсионните системи, социалното осигуряване и възможностите за спестяване за пенсиониране е от съществено значение.

Разходите за здравеопазване също могат да бъдат сериозен проблем за възрастните граждани в Гърция. Разбирането на здравното покритие, включително застрахователни планове, доплащания, самоучастие и покритие на лекарства с рецепта, е жизненоважно. Тези знания им позволяват ефективно да управляват разходите, свързани със здравеопазването, и да вземат информирани решения за здравеопазване. В един все по-дигитален свят цифровата грамотност е от съществено значение за възрастните граждани. Те трябва да се чувстват комфортно да използват компютри и смартфони

за онлайн банкиране, плащания на сметки и други финансови транзакции. Разбирането на най-добрите практики за онлайн сигурност също е жизненоважно за защита на тяхната финансова информация от кибер заплахи.

Инициативи в подкрепа или иновации във финансовата грамотност и образованието за възрастни в Гърция

Конференция за финансово образование в Гърция - 2022 г

На Конференцията за финансово образование по време на 2-рата Гръцка икономическа олимпиада през юли 2022 г. бяха проучени различни критични аспекти на финансовото образование в Гърция. Особен акцент беше поставен върху значението на финансовата грамотност, особено за възрастните граждани в Гърция, и беше подчертана необходимостта финансовото образование да започне в училищата и да продължи през целия живот на индивида. Бяха обсъдени и въпроси като това как финансовата грамотност засяга различни аспекти на индивидуалното поведение, от спестяване и планиране на пенсиониране до отношение към преразпределението на богатството и предприемачеството. Бяха обявени също така инициативи за подобряване на

финансовата грамотност, включително превод на наградена финансова книга на гръцки език и създаване на онлайн видео курсове по финанси.

Връзка: <https://kefim.org/imerida-gia-tin-oikonomiki-ekpaidefsi-stin-ellada-enas-apologismos/>

Банка на Гърция - Финансова грамотност – 2023 г

Като част от своята социална отговорност, Банката на Гърция подпомага усилията за насърчаване на ученето и образованието и подкрепя действия, които повишават финансовата грамотност, особено сред възрастните граждани, като признава положителното му въздействие върху икономиката като цяло и върху финансовата стабилност. В същото време той участва активно в насърчаването на финансовата грамотност чрез няколко дейности, като организиране на образователни лекции, разработване на музейно-образователни програми и организиране на изложби в своя музей и книгоиздаване, както и подкрепа на подобни действия на други институции .

Линк: <https://www.bankofgreece.gr/en/the-bank/social-responsibility/financial-literacy>

Официални гръцки органи пилотират приемането на финансова грамотност сред възрастните граждани

Гръцка банкова асоциация

Гръцката банкова асоциация (НБА) е институционален представител на всички гръцки и чуждестранни кредитни институции, които работят в Гърция. НБА признава специалното взаимодействие между нивото на финансова грамотност на гражданите и тяхното ниво на развитие и просперитет. Целта на този комитет е да обменя добри практики, да уточнява действията, които трябва да се предприемат, и да планира и изпълнява стратегията за подобряване на финансовото образование за всички, особено за възрастните граждани.

Връзка: <https://www.hba.gr/En/hba>

Гръцки институт за финансова грамотност (HFLI)

Гръцкият институт за финансова грамотност (HFLI), който беше основан през 2016 г., представлява първата гражданска организация с нестопанска цел в Гърция,

която има за цел да разпространява финансови знания и да се бори с финансовата неграмотност. Дългосрочната цел на Института е да създаде ново поколение граждани, които са добре информирани и финансово отговорни, за да работят за общество, в което хората, особено възрастните граждани, ще притежават финансовите знания и необходимите умения, за да разберат по-добре работата на финансовия сектор. и по-голямата картина на икономиката, полезността на финансовите продукти и свързаните с тях рискове и функцията на пазарите, така че те да могат да вземат разумни решения за ефективното управление на парите си на всеки етап от живота си.

Линк: <https://www.gfli.gr/en/about-the-institute/>

Добра гръцка практика, свързана с финансовата грамотност и образованието за възрастни

Гръцкият институт за финансова грамотност в Global Money Week 2022

Гръцкият институт за финансова грамотност участва в Световната седмица на парите 2022 г., за да достигне до уязвими групи, като например възрастни хора, за да им внуши важни ценности относно всички аспекти на отговорното управление на парите. Събитието имаше за цел да подчертае важността на финансовата грамотност. Кампанията за Световната седмица на парите беше организирана от Международната мрежа за финансово образование на ОИСР. Като цяло Гръцкият институт за финансова грамотност организира различни събития и предоставя ценни образователни материали по въпросите на финансовата грамотност.

УЧАСТВАЩИ ОРГАНИЗАЦИИ:

Асоциация на гръцките банки, Министерство на образованието и религиозните въпроси, Министерство на защитата на гражданите, Банка на Гърция, Музей на Банката на Гърция, Гръцки институт за финансова грамотност, Обща застрахователна компания European Reliance, Асоциация на дружествата за управление на заеми и кредити на Гърция, Гърция Университети и гръцки училища.

ОБЩ БРОЙ НА УЧАСТВАЩИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ: 74

БРОЙ ДОСТИГНАТИ ДИРЕКТНО ВЪЗРАСТНИ: 200

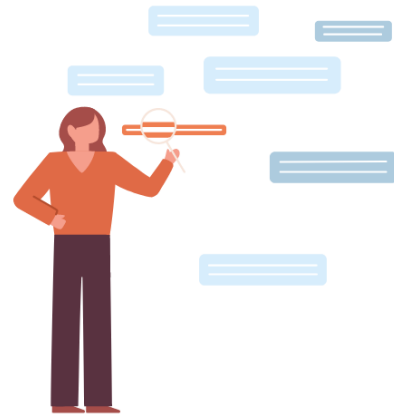
БРОЙ ДОСТИГНАТИ НЕПРЯКО ХОРА: 95 000

Връзка: <https://globalmoneyweek.org/countries/139-greece.html>

2.2 Италия

Според доклада на ОИСП относно защитата на финансовите потребители и застаряването на населението нивото на финансова грамотност сред възрастните граждани в Италия е 48%, което е под средното за ОИСП от 55%. Това означава, че около половината от италианските възрастни граждани нямат основните знания и умения, от които се нуждаят, за да вземат информирани финансови решения. Съгласно насоките на ОИСП определението за финансова грамотност на италиански („Alfabetizzazione Finanziaria“) е „наборът от осведоменост, знания, умения, нагласи и поведение по финансови въпроси, необходими за реализирането на разумни финансови решения и в крайна сметка за постигането на на индивидуалното финансово благосъстояние“.

Има редица фактори, които допринасят за ниската финансова грамотност сред възрастните граждани в Италия. Един от факторите е липсата на достъп до финансово образование. Много възрастни граждани не са получили никакво официално финансово образование и може да нямат възможност да научат по финансови въпроси чрез работата си или по други канали. Друг фактор е цифровото разделение. Много възрастни хора не се чувстват комфортно да използват цифрови финансови инструменти, като онлайн банкиране и мобилни плащания. Това може да им затрудни ефективното управление на финансите. И накрая, застаряващото население в Италия също е предизвикателство. Със застаряването на населението има по-голяма нужда от финансово образование и подкрепа за възрастните граждани.

Според Джовани Д'Алесιο, Рикардо Де Бонис, Андреа Нери и Кристиана Рампацци от Banca d'Italia, Италия изостава по международните стандарти, както вече беше отбелязано в проучването от 2017 г. В сравнение с 2017 г. новото проучване показва, че финансовите познания на италианците са се подобрили, докато поведението и нагласите им са останали по същество стабилни. Финансовата грамотност варира сред населението според нивата на образование - най-значимата променлива - пол, възраст и географско местоположение на интервюираните. Техният документ, издаден през 2021 г., анализира резултатите от проучването за финансовата грамотност на възрастните италианци, проведено от централната банка на Италия през януари и февруари. Италианската извадка включва 2000 възрастни. В съответствие с методологията на ОИСР индикаторът за финансова грамотност е сумата от оценките, изчислени за три фактора: знания, поведение и нагласи.

Правителството на Италия предприе някои стъпки за справяне с ниската финансова грамотност сред възрастните граждани. През 2017 г. правителството стартира национална програма за финансово образование, наречена „Occhio al Futuro“ (Око към бъдещето). Програмата предоставя материали за финансово образование и обучение на възрастни граждани чрез различни канали, като библиотеки, читалища и онлайн платформи. Правителството също си партнира с банки и други финансови институции, за да предложи програми за финансова грамотност за възрастни граждани. Тези програми обикновено обхващат теми като бюджетиране, спестяване, инвестиране и планиране на пенсиониране. Въпреки тези усилия нивото на финансова грамотност сред възрастните граждани в Италия остава ниско. Има нужда от по-всеобхватни и целенасочени програми за финансово образование, които да помогнат на възрастните граждани да подобрят своите финансови знания и умения.

Ето някои специфични финансови умения, които са необходими на възрастните граждани, за да функционират оптимално във финансовия свят:

- Разбиране на основни финансови концепции, като лихва, инфлация и риск.
- Да могат ефективно да управляват парите си, включително бюджетирание, спестяване и инвестиране.
- Възможност за вземане на информирани финансови решения, като избор на правилните застрахователни полици и пенсионни планове.
- Да могат да се защитят от финансови измами и измами.

Инициативи в подкрепа или иновации във финансовата грамотност и образованието за възрастни в Италия

WIMI – Educazione finanziaria - 2021 г

Това е безплатна услуга на град Милано, която осигурява личен придружител от лицензиран преподавател или финансов преподавател от третия сектор.

Връзка: <https://wemi.comune.milano.it/educazione-finanziaria>

Финансов комитет в Торино – 2022 г

Финансовият комитет на Торино работи за развитието на конкурентна среда, която насърчава растежа на финансовите умения в района, позволявайки на бизнеса, по-специално на МСП, по-лесен достъп до финансовите пазари. Всъщност Комитетът има за цел да насърчи разпространението и разработването на нови и ефективни инструменти в услуга на нова корпоративна финансова култура, квалифицирайки себе си като интерфейс между финансовия свят и света на бизнеса, особено на малкия и среден бизнес .

Връзка: <https://www.to.camcom.it/educazione-finanziaria>

Дирекция "Социално сближаване" - 2023 г

Дирекцията за социално сближаване, в сътрудничество с Acli provincial и Lega consumatori, организира две инициативи „Финансово и дигитално образование“. Вицепрезидентът на Lega consumatori Veneto ще говори за „Енергията под контрол“ Темата за увеличаването на разходите за енергия ще бъде разгледана, за да се разбере как да се защитят правата на гражданите и потребителите. Участниците ще имат възможност да представят своите сметки за обсъждане с експерта.

Връзка: <https://live.comune.venezia.it/it/2023/02/educazione-finanziaria-e-digitale-il-9-febbraio-e-il-9-marzo-due-incontri-alla-municipalit>

Служба за социални и развлекателни дейности в Пиаченца - 2023 г

Срещи, насочени към възрастни граждани по темата за финансовото образование, насърчавани от Службата за социални и развлекателни дейности на град Пиаченца в сътрудничество с клон на Пиаченца на Банката на Италия. Това са две безплатни лекции по час и половина всяка, насочени към граждани над 65 години, живеещи в града и организирани с цел предоставяне на полезна информация и предложения за по-добро разбиране на икономическия и финансов език.

Връзка: <https://www.ilpiacenza.it/economia/terza-eta-2-edizione-del-corso-di-educazione-finanziaria-presso-la-banca-d-italia.html>

Официални италиански органи, пилотиращи приемането на финансова грамотност сред възрастните граждани

Банка д'Италия

Усилията на Банката за финансово образование преследват основната цел за насърчаване на информирания икономически избор на клиентите и повишаване на финансовото им благосъстояние. Това също може да помогне за ограничаване на правните рискове и рисковете за репутацията на посредниците, да повиши общественото доверие в икономическите агенти и да стабилизира системата като цяло. До възрастните се достига чрез широкомащабни кампании за повишаване на осведомеността и обучителни дейности, провеждани за конкретни целеви групи, със специален акцент върху групите в неравностойно положение или уязвимите групи. Програмите за финансово обучение към конкретни целеви групи се допълват от постоянна външна комуникация.

Линк: <https://economiepertutti.bancaditalia.it/>

Fondazione per l'educazione finanziaria e al risparmio - FEduF

„Fondazione per l'Educazione Finanziaria e al Risparmio“, създадена по инициатива на Италианската банкова асоциация, е юридическо лице по частното право, с

нестопанска цел, което преследва обществено полезни цели чрез насърчаване на финансовото образование в по-широката концепция за образование за Съзнателно и активно икономическо гражданство, за развиване и разпространение на финансови и икономически знания.

Линк: <https://www.feduf.it/>

Италиански добри практики, свързани с финансовата грамотност и образованието за възрастни

UNI 11402

На първо място, трябва да помним, че говорим за благосъстоянието на гражданите и житейските цели на хората, два основни аспекта във всяка икономическа и социална дискусия. Говорим за защитата и колективната защита на гражданина, но също така и за способността му да се самозащитава, ако бъде осъзнат, и говорим за аспектите, които са от съществено значение за реализирането на пълноценен и пълноценен живот, напр. , закупуване на къща, управление на неочаквани разходи или спестяване за училище на децата им.

Една от възможните връзки между благосъстоянието и целите е финансовото образование и планиране. Това е така, защото те са дейности, които действат върху съзнанието на индивида и поведението на гражданите и институциите, които трябва да създават благосъстояние. Финансовото образование на гражданите е дейност, насочена към това да накара гражданите да придобият умения, които им позволяват да преследват своите собствени и житейски цели на семейството си, определени през целия жизнен цикъл и според техните приоритети.

UNI 11402 днес е добрата практика, референцията, която трябва да се има предвид винаги, когато човек иска да „прави“ финансово образование. Стандартът UNI 11402 за финансово образование, иновативен и незабавно приложим стандарт, е

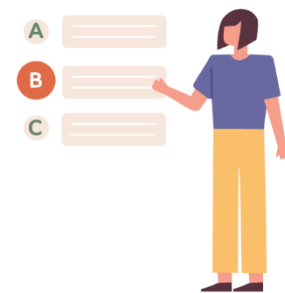
националният стандарт, който определя процеса на финансово образование в трите основни форми, предоставени на европейско ниво и тук навреме отхвърлени и завършени: информация, образование и обективни съвети. Стандартът съдържа важни дефиниции и определя изискванията, които трябва да се следват за доставка, съдържанието на програмите и контролите на този процес, включително проверка на ефективността и приемането.

Това е стандартът, който трябва да се прилага при квалифициране на услуга за финансово образование (включително от публични субекти) или при квалифициране на информация (напр. сектор на търговската преса), образование (напр. това на продукти или услуги за сравнение) или за оценка на финансирането на образователни проекти. Секторът на финансите и кредита, от друга страна, може да помисли за преподаватели и консултанти, които избират процес съгласно UNI 11402, позволяващ по-голям контрол на мрежата от вътрешни (функция за съответствие) и външни органи, например CONSOB. Това е стандарт, който позволява различни форми на удостоверяване на съответствие, така че органите за сертифициране и акредитация могат да го използват, за да определят независими схеми за удостоверяване както за компании, така и, което е по-важно, за физически лица.

За професионалните търговски асоциации това е стандартът, който трябва да се използва за квалифициране на техните членове или за включване на проверими изисквания в техните кодекси за поведение или етика.

Средните компании могат да включат финансовото образование в своя подход за корпоративна социална отговорност. Това със сигурност трябва да вземе предвид квалификацията на преподавателите и индикаторите за мониторинг на ефективността чрез UNI 11402, като същевременно гарантира, че подходът е прозрачен и вече споделен от всички заинтересовани страни (както стандартът точно предвижда).

Прилагането на UNI 11402 като стандарт за финанси може значително да повиши благосъстоянието на гражданите, като предостави на хората важни финансови знания и умения. Това защитава колективните интереси на гражданите и им дава възможност да предприемат проактивни стъпки към постигане на житейските си цели, като например: собственост на жилище, финансова готовност за неочаквани разходи и спестяване за образованието на децата им. Цялостната рамка на UNI 11402 включва разпространение на информация, образователни инициативи и предоставяне на обективни съвети, осигурявайки холистично и всеобхватно финансово образование.

Ключовите фактори за успех на приемането на UNI 11402 се крият в неговата стандартизация и достъпност, което гарантира последователност и надеждност в програмите за финансово образование, като по този начин изгражда доверие между участниците и заинтересованите страни. Освен това механизмите за осигуряване на качеството на стандарта, отнасящи се до доставката, съдържанието и ефективността, гарантират, че програмите за финансово образование, финансирани от проекти по Еразъм+, отговарят на показателите за ефективност, изисквани за проекта.

Освен това адаптивността на стандарта UNI 11402 позволява прилагането му от широк кръг субекти, включително публични институции, професионални търговски асоциации и средни компании. Гъвкавостта разширява достъпността, като прави финансовото образование лесно и достъпно за по-широка общественост, и улеснява интегрирането му в различни инициативи.

Възможностите за сертифициране и акредитация, предоставени от стандарта, допълнително стимулират участието и служи като признание за организации и лица, ангажирани с насърчаването на финансовото образование. Това стимулиране разширява въздействието на финансовата грамотност извън

непосредствения обхват на проектите по Еразъм+. Освен това възможността му за сертифициране и акредитация позволява да предлага независими схеми за атестация. Това означава, че както компаниите, така и отделните лица могат да получат признание за своя ангажимент към финансовото образование.

UNI 11402 насърчава прозрачността и сътрудничеството между заинтересованите страни, като осигурява съгласуваност в усилията за напредък на финансовото образование. Този подход на сътрудничество насърчава сплотена и ефективна екосистема за финансова грамотност, като допринася за устойчива и финансово осведомена общност, което в крайна сметка води до подобро цялостно качество на живот за гражданите, участващи в проекти по Еразъм+.

Връзка: <http://www.educatorefinanziario.it/default.asp?idC=1232>

2.3 България

Според дефиницията на Националната стратегия за финансова грамотност на Република България финансовата грамотност зависи от финансовите знания, финансовото поведение и финансовите нагласи. Горепосочените са предмети на финансовото образование, финансовото включване и защитата на финансовите потребители като приоритет за дигиталната и финансова сигурност на възрастните граждани в България.

Последващо проучване на финансовата грамотност, проведено в световен мащаб през 2014 г., изчисли, че 35% от възрастното население на България е финансово грамотно, което нарежда България на 72-ро място в това изследване от 144 страни, участващи в изследването. Разбира се, като се имат предвид и социално-демографските данни. Следващото проучване от 2020 г., проведено от представителя на Асоциацията на българските застрахователи, показва, че резултатите потвърждават, че застрахователната

грамотност като цяло е незадоволителна, като средно 53% от всички въпроси са отговорени правилно. Има остри различия между отделните социални групи. Например процентът на правилните отговори за хората с висше/полувисше образование е 65%, а процентът за хората с основно/по-ниско образование е 29%.

Новите технологии пораждаат допълнителни предизвикателства пред социалната група на възрастните хора, които освен че не са финансово грамотни, не са и дигитално грамотни или нямат достатъчно ресурси и средства, за да се възползват от тези възможности. Дигитализацията на финансовите продукти и услуги изисква подобряване на финансовата грамотност на възрастните граждани. Необходимо е да се идентифицират и популяризират обучения, които повишават дигиталната и финансовата грамотност на възрастните хора, съобразявайки се с характеристиките, предимствата, но и допълнителните рискове, свързани с дигиталните услуги и продукти.

Въз основа на дефинираните ключови приоритети, картографираните целеви групи на Националната стратегия, се изброяват следните специфични компетенции:

- Знания и умения за краткосрочно управление на лични финанси и финанси.
- Контрол: бюджетиране и контрол на домакинските разходи, навременно обслужване на задълженията, разумна оценка на ангажиментите и покупките.
- Знания и умения за управление на риска и изграждане на финансова устойчивост.
- Знания и умения за финансово планиране в средносрочен и дългосрочен план: поставяне на цели, спестяване и инвестиране, включително с цел осигуряване на пенсионния стаж.
- Знания и умения за разумно използване на финансови продукти и услуги.
- Познаване на финансовите продукти и услуги: познаване на същността, възможностите и рисковете, присъщи на съответните продукти и услуги, способност за информиран избор на продукти и услуги, подходящи за нуждите.

- Познаване на правата и задълженията на потребителите на финансови услуги и механизмите за защита на правата на потребителите.
- Знания и умения за използване на дигитални технологии за повишаване на финансовата грамотност.

Инициативи в подкрепа или иновации във финансовата грамотност и образованието на възрастни в България

Педагогически подходи „Учене чрез преживяване” и „Учене чрез игра”

Те се основават на педагогическите подходи „Учене чрез преживяване” и „Учене чрез игра” и представляват поредица от дейности – игри, работилници, театър и др.

Линк: http://www.financialliteracy.eu/bg_BG/projects/wwwfinansizadecabg-resyrsen-saiit-za-inovativna-finansova-gramotnost-519.html

Всеки отбор ще се състои от двама души от едно семейство, които ще имат възможност да се борят за стипендия на Банка ДСК в размер на 3000 лв. за следващата година. За да кандидатстват, отборите трябва да се регистрират на уебсайта на състезанието и да попълнят онлайн тест от 20 въпроса. 12-те отбора с максимален брой верни отговори и най-добро време се класират за полуфиналите. На финалите ще участват първите три отбора от полуфиналите. Състезателите ще се състезават един срещу друг в директни елиминации, като отговарят на въпроси, оценени по трудност и точкуване.

Линк: http://www.financialliteracy.eu/bg_BG/projects/natzionalna-finansiada-obrazovatelna-initziativa-na-banka-dsk-za-povishavane-na-finansovata-gramotnost-na-mladite-hora-v-bulgariya-518.html

Проектът „Финансова грамотност в обществените библиотеки”.

Проектът „Финансова грамотност в обществените библиотеки” предвижда разработването на обучителна програма за финансова грамотност за възрастни, която може да се прилага във всяка заинтересована библиотека от обучен и сертифициран библиотечен персонал. Чрез образователния инструментариум ще

се адресира сериозният проблем с ниската финансова грамотност на редица социални групи.

Линк: http://www.financialliteracy.eu/bg_BG/projects/proekt-finansova-gramotnost-v-obshtestvenite-biblioteki-516.html

Официални български органи, пилотиращи възприемането на финансова грамотност при възрастни граждани

Фондация „Инициатива за финансова грамотност“.

Основните направления в дейността на фондацията включват разработване на иновативни програми и онлайн инструменти за различни целеви групи, изготвяне на анализи и проучвания в областта на финансовата грамотност и др.

Линк: <http://www.financialliteracy.eu/>

Фондация "Глобални библиотеки - България"

Фондация "Глобални библиотеки - България" има мисията да подкрепя приобщаването на българските граждани към глобалното информационно общество, да повишава качеството им на живот и да насърчава гражданското участие. Той споделя важността на концепцията за учене през целия живот, където библиотеката е естествено място за достъп до информация, знания и култура за всеки. От 2013 г. се използват два основни подхода по темата за финансовата грамотност – разработване на проекти по програма Еразъм+ за информационна и финансова грамотност и чрез финансиране на мрежови библиотечни проекти по тези теми.

Линк: <https://www.glbulgaria.bg/>

Български добри практики, свързани с финансовата грамотност и образованието на възрастни

Семинар "5 стъпки към финансовата свобода"

Семинарът обхваща различни области като управление на личния бюджет, потребителски финанси и кредитни продукти, спестявания и инвестиции с акцент

върху инвестирането за начинаещи, пенсионно осигуряване, управление на риска в нашия живот и застраховане. Акцентът е поставен и върху вашите права и задължения като потребители на финансови продукти и услуги. Обучението е проектирано да се модифицира според нуждите на аудиторията, както като тематичен акцент, така и като продължителност.

Линк: http://www.financialliteracy.eu/bg_BG/news/seminar-5-hoda-kum-finansovata-svoboda-479.html

3. База данни с компетенции

В допълнение към обширното документално проучване във всички страни, партньорите проведоха процес на теренно проучване чрез целенасочено проучване на всички ключови аспекти на проекта, включително възрастни на възраст над 55 години, възрастни работници, но също и възрастни обучители, както и експерти, фокусиращи се върху проблеми с финансовата грамотност на възрастни в Европа.

Чрез теренното проучване партньорите подчертаха разнообразието в секторите и демографията, за да осигурят широка информационна мрежа, но също така да дадат приоритет на значението на мнението на възрастните за развитието и успеха на проекта UpSenior.

Отговорите, събрани по време на теренните проучвания, достигнаха до широк диапазон от 60 участници (30 на държава) от различни възрастови групи, като по-голямата част от тях бяха на възраст над 55 години. В рамките на това разнообразие повечето заявяват, че нямат достатъчно познания по въпросите на финансовата грамотност, докато всички оценяват основните компетенции, свързани с финансовата грамотност и образованието за възрастни.

Компетенциите бяха определени за избор и след това бяха претеглени спрямо задълбочените изследвания на партньорите, което доведе до окончателния избор на следните 6 компетенции. От тези избрани компетенции е разработена Рамката на компетенциите на UpSenior за повишаване на уменията за финансова грамотност на възрастните граждани, за да послужи по-късно и като основа за опита на електронното обучение по проекта.

3.1 Значението на финансовата грамотност

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	Финансовата грамотност е свързана с това как да боравите разумно с парите си. Това означава да научите основите на бюджетирането, спестяването, инвестирането и вземането на интелигентен финансов избор, за да сте сигурни, че сте финансово сигурни. Това е като да имате ключовете за уверено управление на вашите финанси в днешния сложен финансов пейзаж, което ви помага да се чувствате по-независими и сигурни във вашите финансови решения
Резултати от обучението	
знание	В компетентността „значението на финансовата грамотност“ за нискоквалифицирани възрастни граждани включените знания включват разбиране на основните концепции за управление на парите, като бюджетиране, спестяване и значението на финансовото планиране. Той също така включва признаването на значението на вземането на информирани финансови решения и потенциалните последици от финансовия избор. Тази компетентност има за цел да даде възможност на нискоквалифицирани възрастни хора с фундаментални познания да управляват своите финанси и да подобрят финансовото си благосъстояние.
Умения	Необходимите умения включват твърди и меки умения. Трудните умения включват основни цифрови и финансови умения, като например съставяне на бюджет, изчисляване на лихви и разбиране на финансови условия. Меките умения включват критично мислене, вземане на решения и ефективна комуникация за вземане на разумни финансови избори, поставяне на финансови цели и боравене с пари с увереност. Тази компетентност има за цел да предостави на нискоквалифицираните

	възрастни хора практическите и когнитивни способности, необходими за ефективното управление на финансите им.
Нагласи и ценности	В компетентността „значението на финансовата грамотност“ за нискоквалифицирани възрастни граждани развитието на положителни нагласи и ценности е от решаващо значение. Това включва култивиране на чувство за отговорност и дисциплина към управлението на собствените финанси, оценяване на важността на дългосрочната финансова сигурност и възприемане на идеята, че непрекъснатото учене и адаптиране са от съществено значение за финансовото благополучие. Целта е да се внуши на нискоквалифицираните възрастни хора проактивно мислене, което им дава възможност да поемат контрол върху финансовото си бъдеще и да вземат информирани, разумни решения.

3.2 Онлайн плащания

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	Онлайн плащанията включват знания и умения, необходими за сигурно и уверено извършване на трансакции в интернет. Тази компетентност обхваща разбиране на различни методи за онлайн плащане, разпознаване на потенциални рискове и научаване как да защитите личната и финансова информация, докато използвате цифрови платформи. Като овладеят онлайн плащанията, нискоквалифицираните възрастни хора имат достъп до свят от удобни финансови услуги и безопасно да управляват своите финанси в дигиталната ера.
Резултати от обучението	
знание	В областта на онлайн плащанията възрастните хора трябва да схванат тънкостите на различни дигитални методи на плащане като кредитни карти, цифрови портфейли и онлайн банкиране. Също толкова важно е да се научат как да пазят финансовата си информация защитена, когато правят онлайн трансакции, разбирайки неща като криптиране и защита с парола. Освен това те също трябва да са наясно с често срещаните измами и измами с онлайн плащания, което помага да се гарантира, че могат да използват платформи за цифрови плащания безопасно и уверено

Умения	<p>В компетентността онлайн плащания е необходима комбинация от твърди и меки умения. Трудните умения включват способността за навигиране в платформи за цифрови плащания, извършване на сигурни онлайн транзакции и разбиране на техническите аспекти на използването на методи на плащане като кредитни карти и онлайн банкиране. Меките умения включват критично мислене, внимание към детайлите и предпазлив подход, което позволява на възрастните хора да правят информиран избор, да разпознават потенциалните рискове и да практикуват безопасно онлайн финансово поведение. Тази компетентност има за цел да предостави на нискоквалифицираните възрастни хора както технически умения, така и внимателен начин на мислене, необходими за безопасно управление на финансите им в дигиталната сфера.</p>
Нагласи и ценности	<p>В контекста на „онлайн плащанията“ за възрастни граждани, култивирането на специфични нагласи и ценности придобива първостепенно значение. Това налага възприемането на предпазливо и разумно отношение при извършване на онлайн финансови транзакции, като се дава приоритет на неприкосновеността на личната и финансовата информация. Освен това трябва да се възприеме духът на непрекъснато учене и адаптивност към непрекъснато развиващия се цифров пейзаж. Следователно, целта е да се внуши на нискоквалифицираните възрастни хора проактивен и бдителен подход към онлайн плащанията, като се гарантира както тяхната финансова сигурност, така и уместност във все по-дигиталната финансова сфера.</p>

3.3 Бюджетиране и финансов мениджмънт

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	<p>Компетентността по бюджетиране и финансов мениджмънт включва основни познания по финансови основи, създаване на бюджет и икономически фактори, заедно с познаване на управлението на дълга, спестяванията, инвестициите и данъчното планиране. Придобиването на практически умения включва създаване и ефективно управление на бюджети, прилагане на стратегии за управление на разходите и дълга и вземане на информирани решения относно спестявания и инвестиции. Освен това хората култивират специфични нагласи и ценности, като приемане на финансова отговорност, адаптиране към промените и оценяване на спестяването. Освен това ориентацията към целта, осъзнаването на риска, отвореността към учене и етичното финансово поведение допринасят за холистичния подход.</p>

Резултати от обучението	
знание	<ul style="list-style-type: none">● Разбиране на финансовите основи (дефиниция и значение на бюджетирането, преглед на приходите, разходите и спестяванията).● Как да създадете личен или домакински бюджет (идентифициране и категоризиране на източниците на доходи, проследяване и категоризиране на разходите).● Запознаване с основите на пенсионното планиране.● Разбиране на икономическите фактори, влияещи върху личните финанси (инфлация, лихвени проценти, данък общ доход).
Умения	<ul style="list-style-type: none">● Умения за бюджетиране (Създаване и поддържане на личен или домакински бюджет. Разпределяне на доходите към различни категории разходи)● Спестявания и инвестиции (Поставяне и работа за цели за спестяване. Разбиране на основните инвестиционни концепции)● Използване на финансови инструменти (използване на финансови приложения и инструменти за бюджетиране и проследяване на разходите. Ефективно използване на онлайн ресурси за финансово управление)● Поведенчески финансови умения (Развитие на здравословни финансови навици и нагласи. Преодоляване на често срещаните капани в личните финанси)● Икономическа информираност (Разбиране как икономическите фактори влияят върху личните финанси)
Нагласи и ценности	<ul style="list-style-type: none">● Финансова отговорност (Вземане на информирани и отговорни решения)● Дългосрочно мислене (Приоритет на дългосрочните цели пред краткосрочните желания)● Адаптивност (Адаптиране на финансовите планове към променящите се обстоятелства)● Нагласа за спестяване (оценяване на спестяванията за бъдещи нужди и цели)● Осъзнаване на риска (разбиране и управление на финансовите рискове)● Финансово овластяване (Насърчаване на контрола и овластяването върху финансите)

3.4 Банкови операции и дигитални умения

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	<p>Компетентността в банковите операции и дигиталните умения представлява многостранно разбиране, което съчетава сферата на финансовите технологии и оперативните процедури в пейзажа на банковия сектор. Този опит обхваща континуум от традиционните банкови практики до челните редици на нововъзникващите цифрови иновации. Това включва цялостно разбиране на навигацията и използването на инструменти за цифрово банкиране с плавност и ефективност, обхващащи различни аспекти като обработка на транзакции, съответствие с нормативните изисквания и стабилни мерки за сигурност.</p>
Резултати от обучението	
знание	<ul style="list-style-type: none"> • Как да използвате компютри, таблети или смартфони за банкови цели. • Разбиране на основните инструменти за дигитално банкиране, съсредоточаване върху основни функции като онлайн достъп до сметка, плащания на сметки и основна навигация на банкови приложения или уебсайтове. • Информираност относно мерките за онлайн сигурност, фишинг измами и безопасни практики при извършване на финансови транзакции онлайн.
Умения	<ul style="list-style-type: none"> • Запознаване с банковата терминология и операции. • Умения за използване на платформи за онлайн банкиране. • Познаване на приложенията за мобилно банкиране. • Разбиране на цифровите платежни системи. • Познаване на правилата за поверителност и защита на данните.
Нагласи и ценности	<ul style="list-style-type: none"> • Възприемане на постепенен подход към изучаването на нови технологии, насърчаване на адаптивно мислене. • Чувство на сигурност и увереност в банковите взаимодействия. • Насърчаване на чувството за независимост и контрол върху финансите. • Подобряване на цифровата грамотност и банковите познания. • Насърчаване на мислене за непрекъснато учене и растеж.

3.5 Пенсионирание и страст

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	Разбирането на основите на пенсионирание и пенсиите е от решаващо значение за финансовото планиране и осигуряването на удобно пенсионирание. Някои ключови понятия, свързани с пенсионирание и пенсиите, които компетентността обхваща, включват: възраст за пенсионирание, държавни пенсионни права, индивидуални пенсионни сметки (IRA), частни пенсионни фондове.
Резултати от обучението	
Знание	<ul style="list-style-type: none"> ● Правни и регулаторни познания (да бъдете информирани за правните и регулаторни аспекти на пенсионното планиране, за да осигурите съответствие и да предоставите точни съвети) ● Познания за пенсионния план и изчисляване на прогнозната вноска по време на трудовия живот ● Познания относно надеждността и допустимостта на частните пенсионни фондове съгласно националните разпоредби
Умения	<ul style="list-style-type: none"> ● Умения за финансово планиране (Разбиране на принципите на бюджетиране, спестяване и инвестиране за дългосрочни финансови цели, с акцент върху пенсионирание) ● Данъчно планиране (Стратегии за данъчни последици от различни пенсионни сметки и инвестиционни избори и разработване на стратегии за минимизиране на данъчните задължения по време на пенсионирание) ● Правни и регулаторни познания (да бъдете информирани за правните и регулаторни аспекти на пенсионното планиране, за да осигурите съответствие и да предоставите точни съвети)
Нагласи и ценности	<ul style="list-style-type: none"> ● Финансова сигурност (познаването на системата за пенсионирание позволява вземането на информирани решения за спестяване, инвестиране и планиране на пенсионирание, което води до по-голяма финансова сигурност през следващите години) ● Управление на риска (осъзнаването на рисковете, свързани с пенсионирание, като нестабилност на пазара, инфлация и риск от дълголетие, помага за прилагането на стратегии за управление на риска и вземането на подходящи инвестиционни избори за защита на пенсионните фондове)

	<ul style="list-style-type: none">• Дългосрочно финансово благополучие (знанието за системата за пенсиониране допринася за цялостното финансово благополучие, насърчавайки холистичен подход към финансовото планиране, като се вземат предвид както краткосрочните, така и дългосрочните цели, и насърчава отговорното финансово поведение през целия живот)• Подкрепя между поколенията (ползите от добре планираното и реализирано пенсиониране могат да дадат стабилност за подкрепа на деца, внуци)
--	---

3.6 Финансова сигурност

Област на компетентност	
Декларация за компетентност	Финансовата сигурност е способността да си позволите месечните разходи, да живеете комфортно с текущия доход и да спестявате за бъдещето. Тази компетентност обхваща стратегии за разполагане на достатъчно спешни спестявания за покриване на непредвидени разходи и избягване на дългове с висока лихва като кредитни карти и лични заеми, които могат да причинят голяма финансова тежест на по-късни етапи.
Резултати от обучението	
знание	<ul style="list-style-type: none">• Познания за това как да поддържате състоянието на финансово благополучие, като същевременно можете да си позволите разходите без стрес и заеми• Познания как да се поставят краткосрочни цели в контекста на дългосрочната финансова сигурност• Познания по теория на изчисления риск, които гарантират разумно решение в дългосрочен план• Познания за основите на
Умения	<ul style="list-style-type: none">• Умения за управление на бюджета (сравняване на нетния доход с основни разходи като жилище, сметки и други подобни)• Умения за изграждане на фонд за спешни случаи (стратегии за справяне с внезапно намаляване на доходите или големи, спешни разходи)• Умения за проследяване на разходите• Умения за работа с дългове (обработване на потребителски дълг с висока лихва като кредитни карти и лични заеми, за да се избегне финансово бreme)

	<ul style="list-style-type: none"> • Умения за определяне на дългосрочни финансови цели (далновидни цели за изграждане на стабилност и богатство надолу по линията)
Нагласи и ценности	<ul style="list-style-type: none"> • Финансова надеждност (финансово стабилен и надежен) • Нагласа за спестяване (Запазване на спестявания за бъдещи начинания и/или за семейството) • Дългосрочна перспектива (Споделяне на визията за финансово благополучие откъд-близко бъдеще)

4. Изводи

Проектът UpSenior е доказателство за необходимостта от целенасочено образование и обучение по финанси, особено за по-възрастното население, изправено пред ниски нива на финансова грамотност. Основно в мисията на проекта е разработването на рамката на компетенциите UpSenior, служеща като план за придобиване на основни знания и умения, които са от решаващо значение за навигирането в съвременния финансов свят.

Тази рамка има за цел да даде възможност на възрастните граждани, като им даде практически умения за финансова документация, онлайн плащания, банкови операции и начисляване на данъци.

Съвместните усилия се простират до привеждането в съответствие на рамката на компетентности със съществуващите национални и европейски инструменти и квалификационни рамки. Този стратегически подход не само гарантира уместността на проекта в по-широк мащаб, но също така отваря пътища за признаване както в контекста на формалното, така и в неформалното обучение.

Проектът UpSenior има за цел да укрепи финансовата сигурност на възрастните граждани, като ги предпазва от потенциални заплахи в непрекъснато развиващия

се финансов пейзаж. Като отговаря на специфичните нужди на тази демографска група и насърчава международното сътрудничество, проектът допринася за по-финансово грамотно и устойчиво възрастно население, насърчавайки по-сигурно бъдеще за тези хора.

5. Източници

Canner, G., Dynan, K., & Passmore, W. Финансова грамотност: Преглед на практиката, изследванията и политиката.

Chaulagain, RP (2015). Приносът на финансовата грамотност към поведението. Журнал за икономика и поведенчески изследвания, 7 (6 (J)), 61-71.

Диденко, И., Петренко, К. и Пудло, Т. (2023). Ролята на финансовата грамотност за осигуряване на финансово включване на населението. Финансови пазари, институции и рискове, 7 (2), 72-79.

Лусарди, А. (2006). Финансова грамотност и финансово образование: Преглед и последици за политиката. Политика за NFI, (2006-PB), 11.

Lusardi, A., & Alessie, RJ (2012). Финансова грамотност, планиране на пенсиониране и богатство на домакинствата. Икономически вестник, 122 (560), 449-478.

Мартин, М. (2007). Преглед на литературата за ефективността на финансовото образование

Мегана Д., С. и Сарала, Канзас (2020). Финансова грамотност и личен финансов мениджмънт – Преглед на трудовете от 21 век.

UNI Ente Italiano di Normazione (2020). UNI 11402:2020 Educazione finanziaria del cittadino - Requisiti del servizio

UNI Ente Italiano di Normazione (2021). Rivista U&C n. 1 – Gennaio 2021 Van Rooij, MC

Vieira, EFS (2012). Какво знаем за финансовата грамотност? Литературен преглед. Marmara Journal of European Studies, 20 (2).

Клапър, Л. (2015). Финансова грамотност по света: Прозрения от рейтинговите услуги на Standard & Poor's.

ОИСП (2018). G20/ОИСП INFE Политически насоки за цифровизация и финансова грамотност.

Наръчник за финансова грамотност за Европа. Изтеглено на 09.05.2023 г. от <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2021/01/EBF-Financial-Literacy-Playbook-for-Europe.pdf>

2011. Държавен доклад за образованието на възрастни в Гърция. Изтеглено на 09.06.2023 г. от https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/greece_country-report-on-adult-education-in-greece.pdf

2022. Конференция за икономическо образование в Гърция: отчет. Изтеглено на 09.05.2023 г. от <https://kefim.org/imerida-gia-tin-oikonomiki-ekpaidefsi-stin-ellada-enas-apologismos/>

Гръцка банкова асоциация. Изтеглено на 09.06.2023 г. от <https://www.hba.gr/En/hba>

Гръцки институт за финансова грамотност (HFLI). Изтеглено на 05/09/2023 от <https://www.gfli.gr/en/about-the-institute/>

Глобална седмица на парите. Изтеглено на 06/09/2023 от <https://globalmoneyweek.org/countries/139-greece.html>

Наръчник за финансова грамотност за Европа. Достъп на 16/09/2023 на
<https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2021/01/EBF-Financial-Literacy-Playbook-for-Europe.pdf>

Глобално проучване на финансовата грамотност.
https://responsiblefinanceforum.org/wp-content/uploads/2015/12/2015-Finlit_paper_17_F3_SINGLES.pdf.

Национална стратегия за финансова грамотност на Република България.
<https://www.minfin.bg/upload/46985/National+Strategy.pdf>